

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

La comprensió lectora a infants amb Trastorn Específic del Llenguatge

Milagros Reus Martínez

Grau d'Educació Primària

Any acadèmic 2020-21

Treball tutelat per Eva Aguilar Mediavilla
Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☐	☐

Paraules clau del treball:

Comprensió lectora, decodificació, TEL, llenguatge i dificultats del llenguatge.

índex

índex.....	2
Títol	3
<i>Title</i>	3
Resum.....	4
<i>Paraules clau</i>	4
Abstract	4
<i>KeyWords</i>	4
Introducció	6
Mètode.....	9
Instruments	9
Procediment.....	9
Resultats.....	11
Discussió.....	18
Referències.....	22

La comprensió lectora a infants amb Trastorn Específic del Llenguatge

Reading comprehension of children with Specific Language Impairment

Milagros Reus Martínez¹

Universitat de les Illes Balears. Facultat d'Educació. Estudis de Grau d'Educació Primària.

Eva Aguilar Mediavilla

Universitat de les Illes Balears. Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de
l'Educació.

¹Correspondència: Milagros Reus Martínez. Correu electrònic: milagros.reus1@estudiant.uib.cat

Resum

La lectura és un procés complex que va més enllà de la conversió grafema i fonema, ja que aquesta capacitat no implica una posterior comprensió. El procés de lectura té els seus inicis quan l'infant comença a parlar, sent el llenguatge oral la base de la posterior adquisició de l'habilitat lectora. Quan un infant presenta alguna dificultat en el llenguatge oral, aquesta dificultat pot afectar a la resta d'àrees del llenguatge. Aquest és el cas dels infants amb Trastorn Específic del Llenguatge, un trastorn d'etiologia poc clara en el qual els nins presenten dificultats en l'adquisició del llenguatge sense presentar dificultats en altres àrees.

En el següent treball realitzarem una revisió teòrica de diferents estudis que analitzen la capacitat de comprensió lectora i decodificació a infants amb TEL de parla castellana i anglesa. Els resultats assenyalen la persistència pel que fa a les dificultats lectores tant en llengua castellana com en llengua anglesa. Els infants amb TEL continuen amb un rendiment lector baix en finalitzar l'Educació Primària. No succeeix el mateix amb la decodificació a la llengua castellana on aquestes dificultats pareixen desaparèixer a mesura que l'infant creix, a diferència de la llengua anglesa on sí que persisteixen.

L'estudi de la capacitat lectora en infants amb TEL és un estudi marcat per l'heterogeneïtat dels infants, fet que dificulta la seva anàlisi. Per això, és important continuar amb la realització d'estudis evolutius per tal extreure conclusions de les capacitats esmentades i així poder determinar les millors estratègies d'ajuda pels infants.

Paraules clau: Comprensió lectora, decodificació, TEL, llenguatge i dificultats del llenguatge.

Abstract

Reading is more than converting a grapheme into a phoneme. The ability to convert doesn't imply reading comprehension. The reading process begins when the child starts to speak, this means that oral language is the beginning of reading comprehension. When a child has an oral language

difficulty, this difficulty can affect other areas. This happens with children with Specific Language Impairment, a disorder that presents an unclear etiology and children don't have other types of difficulties such as neurological or cognitive.

In this paper, we will review several studies of reading comprehension and decoding in Spanish and English children with SLI. The results show how the reading comprehension difficulties continue at the end of Primary Education in both languages. It doesn't happen with the ability of decoding, the Spanish children's difficulties decoding disappears but in the English Language the difficulties continue.

The profile of children with SLI is a heterogeneous profile and for this reason, the analysis is complicated. It's important to keep working in evolutive studies in order to draw better conclusions and strategies.

KeyWords: Reading comprehension, decoding, SLI, language and language impairment.

Introducció

Llegir, i més concretament la comprensió lectora, són conceptes àmpliament estudiats que disposen d'infininitat de definicions i que a més, depenen de diversos factors. Així com exposa Jiménez (2004) llegir és descodificar allò que els nostres ulls veuen aplicant les normes de conversió entre grafemes i fonemes amb l'objectiu d'entendre que diu allò que tenim davant nosaltres en format escrit. Però si tan sols fem referència al procés de conversió entre grafema i fonema ens estem oblidant d'una part molt important del procés de lectura: la comprensió. Quan un infant converteix el grafema que llegeix en un fonema, en un so això no implica que entengui el que està llegint. Durant anys, les investigacions han anat lligades a la idea de que la lectura es redueix als processos de decodificació, fet que actualment s'ha evidenciat que no és així (Alonso i Mateos, 1985).

Continuant amb aquesta qüestió, és molt important el que explica Puente (1991) qui exposa que la condició indispensable per a llegir és la de donar un significat i per tant, no confondre el procés de formació de paraules amb el procés d'entendre el significat de la paraula o més endavant, d'un text. Per tant, dintre d'aquest procés, estaríem parlant de dues fases diferenciades: descodificar les grafies i posteriorment, entendre què vol dir aquesta unitat o aquest conjunt d'unitats.

Molts autors, entre els quals s'hi troba Vigotsky, han realitzat històricament estudis sobre la relació del llenguatge amb altres processos com per exemple el pensament o la lectura. Pel que fa a la lectura, l'aprenentatge del llenguatge escrit és un procés que s'inicia quan l'infant aprèn a parlar, iniciant-se amb el balbuceig, i continua amb la lectura i l'escriptura (Villamizar, 2003). Seguint amb el que afirma Borzone citat per Villamizar (2003), el mecanisme i els processos cognitius que s'utilitzen per comprendre el llenguatge oral i escrit són en part similars i parla de l'aprenentatge de la lectura com una extensió natural de l'aprenentatge del llenguatge oral. Per tant, quan els infants aprenen a llegir i escriure ho estan fent a partir dels processos cognitius i estratègies que han adquirit en aprendre el seu llenguatge oral. El llenguatge tant oral com escrit permet a les persones representar,

interpretar, comprendre la realitat, construir i transmetre coneixements i autoregular el pensament, les emocions i la conducta (Acosta et al. 2007).

Per tant, l'aprenentatge de la lectura i la posterior comprensió lectora té la seva base i inici en el llenguatge oral, i hi ajuden en el seu desenvolupament la família, l'escola i tot l'entorn de l'infant (Gumuzio, 1996). Els infants utilitzen aquest llenguatge des de petits mitjançant la imitació dels sons que escolten al seu voltant, freqüentment de la seva família i en arribar a l'escola el llenguatge continua desenvolupant-se i perfeccionant-se. Sobre aquest llenguatge oral es construeix el llenguatge escrit. A més, així com exposa Justice (2010) la relació entre el llenguatge oral i la lectoescriptura actua amb doble sentit. Quan els infants comencen a llegir o a tenir contacte amb la lectura i el llenguatge escrit, aquesta és converteix en una font de paraules i conceptes nous per a ells que suposen un impuls per al desenvolupament del seu llenguatge oral.

L'estimulació del llenguatge, principalment oral, és la base del pensament de l'infant i de la qualitat dels aprenentatges que aquest podrà dur a terme al llarg de la seva vida (Marchant, Lucchini i Cuadrado, 2007). Els infants desenvolupen habilitats cognitives i verbals que els hi permeten desenvolupar l'aprenentatge del llenguatge escrit convencional i mitjançant diferents metodologies d'ensenyança acaben desenvolupant estratègies lectores de forma gradual a les diferents etapes d'aprenentatge que experimenten (Bravo, Villalón i Orellana, 2002). Així per exemple, Sawyer i Butler (1991) fan referència a la relació que s'estableix entre la lectura i les dimensions del llenguatge oral i les seves bases cognitives: la discriminació auditiva, la fonètica i fonologia, el desenvolupament sintàctic i les habilitats semàntiques.

Quan un infant presenta alguna dificultat en el llenguatge oral i aquesta afecta a una o varies d'aquestes dimensions, el llenguatge escrit també es pot veure compromès. Per tant, ens trobem davant l'evidència de que la dificultat en alguna d'aquestes àrees al llenguatge oral té una relació directa amb la comprensió lectora i l'ús del llenguatge dels infants.

Una de les dificultats del llenguatge oral que pot presentar dificultats de comprensió escrita és el Trastorn Específic del Llenguatge en el que es centrarà en el present estudi. Per tant centrarem el següent treball en estudis que analitzin la comprensió lectora en infants amb Trastorn Específic del Llenguatge. Podem definir el Trastorn Específic del Llenguatge com un trastorn d'etiologia poc clara en el que els nins presenten dificultats amb l'adquisició del llenguatge sense presentar problemes en altres àrees com per exemple neurològics, cognitius, sensorials, motors o sociofamiliars. Per tant, ens trobem davant un trastorn amb un perfil poc definit (Fresneda i Mendoza, 2005). Aguilar et. al citat per Buil, Aguilar i Rodriguez (2015) descriuen com el TEL afecta a tots els components del llenguatge: pel que fa a la fonologia les característiques comuns són la manca de producció de paraules trisil·làbiques, omissió de síl·labes inicials àtones i consonants finals, simplificació de diftongs i reducció de grups consonàntics i substitució de fonemes. Quant a la morfosintaxis, ens trobem amb omissió de paraules funció, errors quan han de concordar temps verbals així com també dificultats per elaborar estructures sintàctiques més complexes. Guo, Tomblin i Samelson citats per Buil, Aguilar i Rodriguez (2015) defineixen les dificultats a la dimensió semàntica marcada per l'aparició tardana de la primera paraula (aproximadament als 24 mesos d'edat) i l'explosió lèxica (entre els 24 i els 36 mesos d'edat). També és freqüent un vocabulari i lèxic limitat. Leonard citat per Buil, Aguilar i Rodriguez (2015) descriu l'afectació de la pragmàtica amb evidències com la manca d'iniciativa per a establir una conversa, passivitat en quant a la participació i el desconeixement de com utilitzar el torn de paraula.

Aquesta recerca té l'objectiu de mostrar la influència que tenen les dificultats en el llenguatge oral en la comprensió lectora. En concret, l'objectiu general del meu treball es conèixer la relació entre el llenguatge oral i la comprensió lectora en infants d'Educació Primària, centrant la meua recerca en el Trastorn Específic del Llenguatge.

Pel que fa als objectius específics:

- Analitzar la influència de les dificultats del llenguatge en el procés lector dels infants.

- Comparar les habilitats de comprensió lectora i de decodificació en infants amb Trastorn Específic del Llenguatge respecte a infants que no en presenten.

Mètode

Instruments

El nostre estudi és una revisió teòrica i per aquest motiu, els instruments utilitzats seran instruments propis de recerca, més concretament, bases de dades entre les quals podem trobar Dialnet, ERIC, Google Acadèmic, Jstor o PsycInfo, entre d'altres. Així com el programa Mendeley per tal d'emmagatzemar i gestionar la bibliografia utilitzada.

Procediment

L'article de revisió teòrica dut a terme s'ha elaborat a partir del compliment d'una sèrie d'etapes: en primer lloc la definició del tema a investigar, al meu cas l'afectació de la comprensió lectora en les dificultats del llenguatge, acotant l'estudi en el Trastorn Específic del Llenguatge. Per tant, vaig elaborar un pla de treball on iniciaria la recerca en els temes més generals i progressivament, aniria definint de forma més concreta el meu objecte d'estudi ja que és necessari tenir un coneixement dels conceptes claus per a la posterior revisió de les investigacions seleccionades. El treball es basa en dos temes: la lectura i el llenguatge i, més concretament, la comprensió lectora i el Trastorn Específic del Llenguatge.

La recerca bibliogràfica es va dur a terme en diferents bases de dades entre les que es troben principalment Dialnet, ERIC, Google Academic, Jstor, PsycInfo etc. i utilitzant diferents revistes científiques com per exemple Elsevier, Journal of Communication Disorders o Acció Pedagògica, Revista Xilena de Fonoaudiologia, Psykhe, entre d'altres.

Les paraules que s'han utilitzat per a realitzar la recerca bibliogràfica han estat diferents segons l'etapa de la preparació de l'article. Inicialment centrant la recerca amb termes com llegir,

llenguatge, dificultats del llenguatge... Un pic definida la necessitat de limitar la recerca, els termes emprats varen variar a Trastorn Específic del Llenguatge, Comprensió lectora i decodificació. Per tal d'ampliar el meu radi de recerca vaig utilitzar els termes citats anteriorment amb anglès amb l'objectiu d'accedir a articles i estudis realitzats amb aquest idioma, les paraules utilitzades varen ser Specific Language Impairment, reading comprehension, language disabilities i decoding.

En quant a la selecció i accés als documents i anàlisi d'aquests en un primer moment s'han seleccionat documents amb temàtica més general dirigits a definir el procés de l'adquisició del llenguatge i la seva relació amb la posterior adquisició d'habilitats lectores. Per tant, s'han seleccionat documents els quals presentaven el procés pel qual els infants aprenen a llegir i quin és el seu vincle amb l'adquisició del llenguatge oral i l'aparició de dificultats. Exposada la seva relació i l'evidència de que les dificultats del llenguatge poden suposar dificultats en la comprensió lectora, la selecció de documents s'ha dut a terme en base a cercar estudis que investiguen aquesta afectació de la comprensió lectora en infants amb Trastorn Específic del Llenguatge.

La selecció de tots els documents, a banda del tema de recerca, s'ha definit en articles científics, prioritàriament publicats en revistes d'Educació, Psicologia i Logopèdia. A més, els articles i estudis seleccionats pertanyen a una franja d'edat determinada a l'etapa d'Educació Primària. Per tant, en el procés de selecció i accés als documents no s'han seleccionat aquells articles que fan referència a edats més avançades. A més, la majoria dels articles seleccionats pertanyen a l'estudi de la comprensió lectora en els idiomes Català o Espanyol i menys pel que fa a estudis de l'idioma anglosaxó.

L'anàlisi dels documents s'ha dut a terme mitjançant la lectura exhaustiva de cada un dels articles seleccionats com rellevants. Un pic realitzada la lectura d'aquests i traducció en cas necessari, s'ha resumit la informació de forma sistemàtica i no selectiva. Finalment, s'han seleccionat les dades i informacions necessàries i rellevants per tal de poder realitzar una síntesi de

introducció teòrica del tema. Finalment s'ha redactat l'article de revisió seguint amb el procés esmentat abans: començant per les bases del nostre estudi, els conceptes més generals fins a la definició del tema concret i finalment, l'anàlisi de diferents estudis sobre el tema.

Resultats

Nombrosos estudis ens mostren com el Trastorn Específic del Llenguatge té incidència en la comprensió lectora dels infants. Buil, Aguilar i Rodriguez (2015) varen dur a terme un estudi amb 19 alumnes amb Trastorn Específic del Llenguatge (TEL) i 16 infants control de la mateixa edat. Aquest es va dur a terme als darrers quatre anys d'Educació Primària dels participants, entre els 8 i 12 anys. Tal i com s'exposa, ambdós grups varen dur a terme una millora respecte a l'estudi realitzat el primer pic, produint millors resultats a l'edat de 12 anys. Durant el primer estudi el grup control va obtenir millors resultats en totes les habilitats lectores en contrast al segon estudi on les diferències només varen aparèixer en quant a la comprensió lectora. A l'edat de 12 anys es va poder observar que la decodificació entre els infants amb TEL respecte als del grup control no presentava diferències significatives com així havia succeït al primer estudi. Per tant podem observar una millora en les dificultats lectores, però continuant amb una dificultat significativa en relació a la comprensió lectora. Aquest estudi va detectar que el 79% dels participants amb TEL presentava algun tipus de dificultat lectora a l'edat de 12 anys. Malgrat la millora de les habilitats lectores entre els dos estudis realitzats, és evident que, sobre tot pel que fa a la comprensió, aquesta es veu afectada degut al Trastorn Específic del Llenguatge.

Coloma, Caroca et al. (2018) realitzen un estudi per analitzar la decodificació i la comprensió lectora d'alumnes amb TEL. Per a realitzar-ho, varen treballar amb 58 nens d'aproximadament 8 anys d'edat (29 infants amb TEL i 29 infants amb un desenvolupament típic). La comprensió lectora es va estudiar mitjançant dos instruments: la prova "Comprensió de textos" de la bateria Language Survey-Revised de Woodcock et al. (2005) i la prova de "Comprensió de textos" del Test de Lectura y Escritura en Español de Defior et al. (2006). Els resultats de l'esmentat estudi varen ser els

següents: el 44,8% dels nins amb TEL no va evidenciar dificultats lectores, el 24,1% va presentar dificultats en decodificació i en comprensió lectores i tan sols un 6,9% va manifestar dificultats amb decodificació exclusivament.

Soriano, Contreras i Corrales (2019) també examinaren el rendiment en quant a lectura d'infants amb TEL. L'estudi es va realitzar amb 62 nins de 8 anys: 30 nins amb TEL i 32 nins amb desenvolupament normal del llenguatge. Per avaluar el rendiment quant a lectura es varen emprar tres subtests del test Evaluación de los Procesos Lectores, PROLEC (Cuetos, Rodríguez, Ruano i Arribas, 2007). Entre les proves dutes a terme es trobaven la lectura de paraules, lectura de pseudoparaules i la comprensió de textos, així com també l'eficàcia pel que fa a lectura en un temps determinat. Els resultats varen indicar que ambdós grups diferien respecte al rendiment lector i que els infants amb TEL varen presentar un rendiment inferior, tant pel que fa a l'exactitud lectora com al temps emprat en la lectura. Pel que fa a la comprensió lectora, la majoria d'infants amb TEL presentaren un rendiment significativament inferior al del grup control.

Acosta, Axpe i Moreno (2014) varen dur a terme un estudi descriptiu-comparatiu entre dos grups: un primer grup de 35 nins amb TEL i 21 nins amb desenvolupament típic del llenguatge. La franja d'edat estava situada entre els 4;6 i 11;2 anys escolaritzats a centres educatius de Tenerife, Illes Canàries i per tant, aquest estudi analitzava les habilitats de nins castellanoparlants. Per a dur a terme aquest estudi es varen utilitzar les proves PROLEC-R i CELF-3 amb tots els infants, exceptuant amb 5 nins amb TEL i 3 nins amb DT que tenien una edat menor a 6 anys i per tant, no podien utilitzar aquestes proves al tractar-se de 6 anys l'edat mínima per a fer-ho. L'estudi posa de manifest que els infants amb TEL no varen presentar dificultats en quant a la decodificació així com tampoc en lectura de paraules mentre que per el contrari, si es varen constatar dificultats en el processament sintàctic d'oracions per tal d'extreure el significat d'aquestes així com també per a respondre preguntes inferencials i de comprensió de diversos tipus de textos. A aquest estudi, es va detectar

una dificultat no tant en la lectura i comprensió de paraules aïllades sinó en la comprensió d'un conjunt de paraules en forma d'oracions o textos.

Lafont (2018) du a terme un estudi sobre el rendiment lector d'un total de 48 nins: 24 nins que presenten un diagnòstic de TEL i 24 nins que formen el grup control d'infants amb desenvolupament típic del llenguatge. La mitja d'edat dels estudiants amb TEL era de 10;3 anys i la del grup control de 9;3 anys. Els participants d'aquest estudi són en la seva totalitat alumnes d'escoles públiques de Santiago de Xile i per tant, de parla hispana. Per avaluar el rendiment quant a decodificació es va aplicar la prova "Identificació de Lletres i Paraules" de la Bateria de Proves de Woodcock- Muñoz. Pel que fa a la comprensió lectora, es varen utilitzar la prova "Comprensió de Textos" de Woodcock et al. (2005) i la prova també anomenada "Comprensió de Textos" del Test de Lectura i Escriptura en Espanyol (Defior et al., 2006). Les proves en quant a decodificació varen evidenciar diferències entre el grup TEL (sent aquest inferior) davant el grup control però sense aquestes diferències fossin significatives. En canvi, pel que fa a les dues proves de comprensió lectora els resultats entre ambdós grups sí diferien significativament, sent les del grup TEL inferiors en les dues proves. Malgrat les diferències existents entre ambdós grups, els resultats concrets d'aquest estudi destaquen que la majoria dels participants amb TEL (62%) va presentar un rendiment lector adequat, un 17% només presentaven dificultats en comprensió lectora, un 13% en decodificació i tan sols un 8% en ambdós processos lector. Per tant, aquest estudi va presentar un alt percentatge d'infants amb TEL sense problemes lectors.

Acosta et al. (2016) realitzen una investigació sobre els dos grans processos que intervenen en la lectura: la decodificació i la comprensió i com es troben aquests afectats al TEL. Per a fer-ho es varen estudiar les habilitats lingüístiques, lectores i neuropsicològiques de 58 nins (29 amb desenvolupament típic i 29 amb TEL dels quals 16 són TEL expressiu-receptiu i 13 TEL expressiu). La franja d'edat dels alumnes es situava entre els 5;90 i els 11;20 anys d'edat. Per avaluar els processos lectors es va utilitzar la prova PROLEC-R (Cuetos, Rodríguez, Ruano i Arribas, 2009). Els resultats

varen determinar que els nins del grup control varen presentar en tots els casos millor resultats en els components lèxics, fonològics, semàntics i gramaticals. Pel que fa als dos subgrups de TEL els resultats eren notables significativament i presentaven un rendiment similar en les dimensions lèxica i fonològica però es diferenciaven en la part semàntica i gramatical. Concretament, els infants amb TEL ER tenen un rendiment més baix en la semàntica i la gramàtica enfront del subtipus TEL E. Per tant els infants que presenten un TEL amb dificultats expressives i receptives tenen majors problemes per a produir i comprendre de manera adequada.

Coloma, Sotomayor et al. (2015) duen a terme un estudi per indagar sobre la comprensió lectora, la seva connexió amb la decodificació i amb les habilitats lingüístiques com el lèxic, la consciència fonològica o el discurs narratiu. Per a fer-ho varen realitzar un treball amb 104 nins de Santiago de Xile amb una mitja d'edat de 6 anys i 8 mesos dels quals 51 eren nins amb TEL i 53 amb desenvolupament típic del llenguatge. Es va avaluar el lèxic, la consciència fonològica, la narració (comprensió i producció), la decodificació i la comprensió lectora. La decodificació es va avaluar mitjançant la prova "Identificació de lletres i paraules" i la comprensió lectora mitjançant la prova "Comprensió de textos", ambdues pertanyen a la bateria de proves "Language Survey" de Woodcock, Muñoz, Rueda i Alvarado (2005). Pel que fa als resultats, el grup TEL va mostrar resultats significativament inferiors a gran part d'habilitats avaluades (decodificació, comprensió lectora, consciència fonològica, comprensió narrativa i lèxic). La habilitat lingüística on el nivell entre ambdós grups va ser similar va ser la producció narrativa. Els resultats de les proves varen identificar algunes dificultats en quant a decodificació per part dels infants amb TEL que en conseqüència, afectava a les capacitats comprensives. També es va detectar que els infants presentaven un desenvolupament més baix en quant a coneixement de vocabulari i aquest resultat també es pot associar a les possibles dificultats lectores.

De Barbieri i Reyes (2018) realitzen un estudi centrat en infants amb TEL entre aquells que presentaven dificultats de comprensió lectora i els que no. La mostra estava constituïda per 60 nins

de Santiago de Xile amb TEL dels quals 42 presentaven dificultats en comprensió lectora i es trobaven al voltat de 6 anys i 10 mesos d'edat, davant 18 que no presentaven dificultats amb aquest aspecte i tenien de mitja 6;5 mesos d'edat. Es varen avaluar habilitats lectores com la decodificació i la comprensió així com també habilitats lingüístiques com per exemple consciència fonològica, vocabulari i discurs narratiu expressiu i comprensiu. Per avaluar la comprensió lectora es va utilitzar la prova "Language Survey" de Woodcock, Muñoz, Ruef, i Alvarado (2005). L'habilitat de decodificació es va avaluar mitjançant una prova de la mateixa bateria anomenada "Identificació de lletres i paraules". Els resultats en quant a decodificació varen evidenciar que els infants amb TEL i dificultats de comprensió lectora presentaven un nivell inferior en quant a decodificació davant els infants amb TEL sense dificultats lectores. Pel que fa la comprensió lectora un 74% dels infants amb TEL amb dificultats lectores només varen aconseguir la comprensió lectora a nivell de paraules. Per altra banda, els infants amb TEL sense dificultats en comprensió lectora en un 61% dels casos varen aconseguir llegir enunciats simples sense suport visual i el 39% varen comprendre oracions complexes.

Araya et al. (2012) varen dur a terme una investigació per tal de conèixer el desenvolupament lector i narratiu d'escolar amb TEL. L'estudi es va dur a terme amb 31 estudiants de la regió metropolitana de Santiago de Xile, dels quals 12 presentaven TEL i dèficit gramatical i la resta presentaven un desenvolupament típic del llenguatge. Els participants tenien una mitja d'edat de 6 anys i 5 mesos. Les habilitats lectores de decodificació i comprensió es varen avaluar amb dues subproves de la Prova de Lectura-Forma 1, un test de Himmel i Infante (2007). Els resultats d'aquest estudi varen evidenciar que els nins amb TEL presentaven un desenvolupament inferior al grup control tant en decodificació com en comprensió lectora. Pel que fa a la decodificació un 42% dels infants amb TEL presentaven un nivell baix (davant d'un 5% del grup control) i pel que fa a la comprensió lectora un 50% del nins amb TEL presentaven dificultats davant un 5% del grup control. Per tant, els percentatges i les diferències entre ambdós són significatives i mostren habilitats

lectores limitades. A més, els infants amb TEL que varen presentar un desenvolupament lector deficient presentaven en un 66% dificultats en ambdues habilitats (decodificació i comprensió).

Coloma, Silva et al. (2015) varen realitzar un estudi exploratori de les habilitats lingüístiques i la decodificació dels nins amb TEL amb 19 nins de Santiago de Xile amb una mitja d'edat de 6 anys, 10 dels quals tenien TEL i 9 tenien un desenvolupament típic. Es varen avaluar habilitats lingüístiques, decodificació i comprensió lectora. Per examinar la comprensió lectora i la decodificació es va utilitzar la prova estandarditzada "Prova de Complexitat Progressiva de Lectura" (Himmel i Infante, 2007). Els resultats en quant a la comprensió lectora i la decodificació dels nins amb TEL varen mostrar que el 60% tenien dificultats en comprensió lectora i el 70% en decodificació, en comparació amb el grup control que va mostrar un desenvolupament normal en ambdues capacitats. A més, el grup d'infants amb TEL que varen presentar dificultats en les habilitats lectores també varen mostrar habilitats lingüístiques baixes a nivell d'oració i de discurs mentre que els nins amb una comprensió lectora dintre dels paràmetres habituals no varen mostrar dificultats a nivell de discurs i d'oració. Això pot donar-nos indicis de que aquells nins que ja mostrin dificultats a nivell de discurs i oracional, tenen més probabilitats de presentar dificultats de comprensió lectora.

Pel que fa a estudis de llengües menys transparents com l'anglès, Dockrell, Lindsay i Palikara (2011) varen realitzar un estudi per tal d'analitzar les habilitats de lectura i de comprensió lectora d'adolescents amb antecedents de TEL del Regne Unit. Aquest es va realitzar seguint el Model Simple de Lectura i el Model Bidimensional de Bishop i Snowling (2004). A l'estudi varen participar 56 nins de 8 anys que també varen ser avaluats als 14 i 16 anys. Els resultats varen evidenciar com els joves amb antecedents de TEL tenien major risc d'experimentar dificultats de lectura respecte al grup de desenvolupament típic. A aquest estudi la decodificació sí va ser un factor important per explicar la comprensió lectora dels adolescents ja que els resultats pel que fa a la decodificació eren inferiors al grup control.

Fletcher, Kelso i Lee (2006) realitzen un estudi per tal d'analitzar si els infants amb TEL també presentaven un rendiment lector baix. Per a fer-ho, va comparar les habilitats fonològiques i de comprensió oral d'un grup de 52 nins amb TEL dels quals tots tenien entre 7;7 i 9;5 anys de parla anglosaxona. L'estudi es va dur a terme en dues fases: una primera fase on s'identificaven les habilitats de decodificació dels infants mitjançant la prova Woodcock Word Attack i a la segona fase es varen avaluar la comprensió fonològica i oral. Mitjançant aquestes fases es varen identificar dos subgrups d'infants amb dificultats de comprensió lectora: un primer grup amb característiques del perfil clàssic de TEL i un altre subgrup amb un perfil lector deficient. L'estudi va mostrar com 21 d'aquests infants varen presentar dificultats en comprensió lectora però no en decodificació.

Botting, Conti-Ramsden i Simkin (2006) varen examinar les habilitats d'alfabetització dels infants en TEL als 11 anys. Per a fer-ho varen comparar l'habilitat lectora dels nins als 7 anys i posteriorment als 11. Els participants formaven originalment part d'un estudi més ampli realitzat anteriorment en el qual es varen seleccionar 242 nins entre 7;5 i 8;9 anys. Dels 242 infants, un total de 200 varen participar en el segon estudi realitzat a l'edat de 11 anys. L'objectiu de l'estudi era comprovar si les dificultats pel que fa a comprensió i producció del llenguatge a edats primerenques eren un indicador de dificultats posteriors. Els resultats quant a la comprensió lectora dels infants amb antecedents de TEL va evidenciar que el 83% continuava presentant dificultats de comprensió lectora als 11 anys mentre que un 67% també presentava dificultats en decodificació.

Bishop i Adams (1990) duen a terme un estudi amb 88 nins dels quals 69 presentaven TEL. Es va realitzar un seguiment d'aquests infants entre els 4 i 5 anys, edat a la qual 32 d'ells semblaven no presentar ninguna evidencia de dificultats en el llenguatge. La resta encara continuaven presentant algun tipus de dificultat. A l'edat de 8 anys, 83 dels infants varen continuar participant a l'estudi. El resultat del grup amb dificultats varen ser comparats amb una mostra d'un grup control format per 30 nins de 8 anys. Pel que fa als resultats, els 32 infants que presentaven dificultats als cinc anys, varen obtenir resultats més baixos pel que fa a comprensió lectora així com a la resta d'avaluacions

que es varen dur a terme, exceptuant les proves ortogràfiques. Pel que fa als infants que no semblaven presentar ninguna dificultat als 5 anys no es varen diferenciar del grup control exceptuant en la comprensió lectora i la comprensió verbal, on la puntuació mitjana va ser significativament inferior.

Discussió

Si comparem els estudis de Coloma, Caroca et al. (2018) i Buil et al. (2015) ens trobem al primer estudi amb una xifra menor de participants amb dificultats de comprensió lectora (un 24,1%), però malgrat això, ambdós estudis suggereixen que la comprensió lectora infants amb TEL es troba especialment compromesa.

En quant a la decodificació, gran quantitat dels estudis analitzats mostren que els infants amb dificultats tan sols en decodificació són pocs, obtenint resultant semblants al grup control, i que la dificultat en comprensió lectora es troba més compromesa en la majoria de casos (Acosta, Axpe i Moreno, 2014; Buil, Aguilar i Rodriguez, 2015; Coloma, Caroca et al., 2018; Coloma, Silva et al., 2015; Lafont, 2018). Tal i com exposen Coloma, Silva et al. (2015) al seu estudi davant d'una falta d'associació significativa entre la decodificació i la comprensió lectora, aquest fet pot ser degut al perfil heterogeni dels infants amb TEL. Al seu estudi, la meitat dels infants mostraren una decodificació baixa mentre l'altra meitat va mostrar un nivell de decodificació típic.

Aquestes xifres també coincideixen amb l'estudi realitzat per Acosta, Axpe i Moreno (2014) en el qual es va determinar que els nins amb TEL participants en l'estudi, no tenien dificultats significatives en decodificació però pel contrari sí que presentaven dificultats significatives en els processos implicats en la comprensió d'oracions, textos i comprensió oral. Aquesta informació coincideix amb el que s'exposa a Lafont (2018) on es varen detectar dificultats en comprensió lectora en el moment de llegir i completar oracions i textos, detectar informació, seleccionar un títol o resumir textos. En canvi aquest estudi va determinar que els nins amb TEL no presentaven

diferències significatives als moments de respondre preguntes inferencials, en contrast amb l'estudi realitzat per Acosta, Axpe i Moreno (2014) on sí es varen poder detectar aquestes dificultats.

Per altra banda, l'estudi realitzat per Acosta et al. (2016) mostra resultats d'un trastorn mixt de lectura a infants amb TEL on es veuen afectats tant els processos de decodificació com els de comprensió lectora, especialment en infants amb el subtipus de TEL amb expressió i recepció afectades. Aquest fet pot ser degut a la franja d'edat diferent en comparació als altres estudis, ja que la investigació realitzada per Acosta et al. (2016) engloba tota l'etapa d'Educació Primària. Coloma, Sotomayor et al. (2015) també detecta evidències de la relació, des de les primeres etapes de l'aprenentatge, entre l'aprenentatge lector dels nins i la decodificació.

A més els estudis realitzats per De Barbieri i Reyes (2018), Araya et al. (2012) i Coloma, Silva et al. (2015) assenyalen en els seus resultats que els infants amb dificultats lectores mostren a la vegada dificultats de decodificació i dificultats de comprensió lectora. A les seves mostres, la majoria d'infants amb TEL que sí presentaven dificultats de comprensió lectora també mostraren un rendiment baix en la decodificació. Aquests resultats poden ser a causa de la franja d'edat més baixa d'aquests estudis respecte a la resta. Les tres investigacions esmentades es centren entre els 6 i 7 anys. En canvi, aquests resultats contrasten amb els estudis a una franja d'edat més alta (d'entre 8 i 12 anys), com són els estudis de Buil, Aguilar i Rodríguez (2015), Coloma, Caroca et al. (2018), Lafont (2018), Soriano, Contreras i Corrales (2019), entre d'altres, on les habilitats de decodificació dels infants amb TEL no es mostraven significativament afectades, però sí ho feien les de comprensió lectora. La comparació dels resultats entre ambdues franges d'edat sembla un indicatiu que els infants de parla castellana amb problemes de decodificació i comprensió lectora a l'inici de l'aprenentatge només presenten dificultats de comprensió al final de l'etapa d'Educació Primària.

Els resultats duts a terme per De Barbieri i Reyes (2018) assenyalen que dintre del TEL també existeix la possibilitat d'infants que, malgrat presentin dificultats lingüístiques, no mostren evidències de dificultats lectores. Això coincideix amb les investigacions de Coloma, Caroca et al.

(2018), en el qual un 44,8% dels nins amb TEL no presentaven dificultats lectores, a l'estudi de Lafont (2018) on la majoria de participants amb TEL (62%) tampoc presentava dificultats lectores o Araya et al. (2012) amb uns resultats igualats en quant a dificultats de comprensió lectora, un 50% de la mostra tampoc presentava dificultats.

Si comparem els estudis amb altres investigacions realitzades amb llengües menys transparents com l'anglès ens trobem davant l'evidència que els nins amb TEL tenen més possibilitats de desenvolupar dificultats lectores i que aquestes continuïn durant l'etapa d'Educació Primària. Aquests resultats coincideixen amb estudis realitzats amb nins de parla anglosaxona (Bishop i Adams, 1990; Dockrell, Lindsay i Palikara, 2011; Botting, Conti-Ramsden i Simkin, 2006; Fletcher, Kelso i Lee, 2006). Aquests resultats coincideixen amb els trobats a estudis de parla castellana on també s'ha detectat dificultats lectores persistents arribant a l'adolescència (Acosta, Axpe i Moreno, 2014; Araya, 2012; Buil, Aguilar i Rodriguez, 2015; Coloma, Silva et al., 2015; Soriano, Contreras i Corrales, 2019;).

Pel que fa a la decodificació els resultats són diferents ja que els estudis anglosaxons mostren com la majoria dels nins continuen presentant dificultats en comprensió lectora i també en decodificació quan arriben a l'adolescència (Botting, Conti-Ramsden i Simkin, 2006; Dockrell, Lindsay i Palikara, 2011), aquests estudis difereixen dels resultats trobats en parla castellana (Acosta, Axpe i Moreno, 2014; Buil, Aguilar i Rodriguez, 2015; Coloma, Caroca et al., 2018; Coloma, Silva et al., 2015; Lafont, 2018). Aquestes diferències poden ser degudes a les característiques de cada una de les llengües ja que la llengua anglesa és una llengua menys transparent que el castellà i per tant, ambdues tenen característiques determinades que podem dur a desenvolupaments diferents.

Com hem pogut veure a l'estudi, la lectura és un procés complex que va més enllà de la conversió entre grafema i fonema, ja que aquesta capacitat no implica una posterior comprensió del que llegim. L'aprenentatge de la lectura i la capacitat de comprendre el que llegim tenen el seu inici i fonaments en el llenguatge oral sobre el qual també es construeix el llenguatge escrit. Quan un

infant presenta alguna dificultat en el llenguatge oral, és possible que les capacitats en comprensió i expressió puguin veure's afectades com és el cas dels nins amb Trastorn Específic del Llenguatge. Els nins amb TEL presenten una etiologia poc clara, ja que no presenten dificultats neurològiques, cognitives o sensorials entre d'altres. Aquest fet provoca que el perfil dels nins amb TEL sigui un perfil heterogeni perquè no es pot establir un patró determinat. A més, els estudis analitzats engloben franges d'edat àmplies referents a l'etapa d'Educació Primària i això suposa un perfil d'edat diferent a alguns estudis. Malgrat el perfil heterogeni, els resultats indiquen que els nins amb TEL de parla castellana continuen presentant dificultats pel que fa a la comprensió lectora finalitzada l'Etapa d'Educació Primària. En canvi, les habilitats de decodificació pareixen millorar finalitzant aquesta etapa. No succeeix el mateix amb estudis de parla anglesa on els infants per una banda sí que presenten dificultats lectores igual que els de parla castellana, però també continuen presentant dificultats pel que fa a decodificació. Les diferències entre ambdós estudis poden explicar-se per les característiques diferents entre les llengües ja que la llengua castellana és una llengua més transparent que l'anglesa i per això, és possible que els resultats pel que fa a decodificació siguin diferents. Malgrat el que sembla ser una evidència de la persistència de les dificultats en comprensió lectora arribada l'adolescència, el perfil heterogeni i l'àmplia franja d'edat suposen una dificultat per analitzar el desenvolupament de la comprensió lectora dels infants amb TEL. Per tant, seria important continuar estudiant l'evolució de la lectura en infants amb TEL, realitzant estudis on es pugui comparar la seva capacitat a l'inici i al final de l'Educació Primària per tal de tenir dades objectives de dues edats, poder estudiar com evolucionen i determinar les millors estratègies d'ajuda a la lectura pels infants amb TEL.

Referències

- Acosta, V., Axpe, C., i Morena, A. (2014) Rendimiento lingüístico y procesos lectores en alumnado con Trastorno Específico del Lenguaje. *Revista Española de Pedagogía*, 72, pp. 477-490.
Recuperat de <https://www.jstor.org/stable/24726633>
- Acosta, V., Moreno, A., Barroso, M., Coello, A. i Mesa, J. (Coords.). (2007). *Guía de actuaciones educativas en el ámbito de la comunicación y el lenguaje*. [Las Palmas de Gran Canaria; Santa Cruz de Tenerife]: Dirección General de Ordenación e Innovación Educativa
- Acosta, V., Ramírez, G., Del valle, N., Hernández, S. (2016). Rendimiento lector en el alumnado con Trastorno Específico del Lenguaje. Implicaciones educativas sobre diferentes subtipos. *Revista de Pedagogía Bordón*, 68 (4), pp. 9-25. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5681447>
- Alonso, J. i Mateos, M. (1985). Comprensión lectora: Modelos, entrenamiento y evaluación. *Infancia y Aprendizaje*, 31-32, 5-19.
- Araya, C., Coloma, C., Maggiolo, M., Palma, S., Pavez, M. i Peñaloza, C. (2012). Desempeño lector y narrativo en escolares con trastorno específico del lenguaje. *Onomázein*, 26, pp. 351-375.
Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4419772>
- Bishop, D. i Adams, C. (1990). A prospective study of the relationship between specific language impairment, phonological disorders and reading retardation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 31 (7), pp. 1027-1050. Recuperat de <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1469-7610.1990.tb00844.x>
- Botting, N., Conti-Ramsden, G. i Simkin, Z. (2006). Associated reading skills in children with a history of Specific Language Impairment. *Special Issue, Reading and Writing*, 19, pp. 77-98.
Recuperat de

https://www.researchgate.net/publication/225213181_Associated_Reading_Skills_in_Children_with_a_History_of_Specific_Language_Impairment_SLI

Bravo, L., Villalón, M., i Orellana, E. (2002). La Conciencia Fonológica y la Lectura Inicial en Niños que Ingresan a Primer Año Básico. *Psykhé*, 11(1). Recuperat de

<http://www.revistadisena.uc.cl/index.php/psykhe/article/view/19635>

Buil, L., Aguilar, E. i Rodríguez, J. (2015). Reading skills in young adolescents with a history of Specific Language Impairment: The role of early semantic capacity. *Journal of*

Communication Disorders, 58, pp. 14-20. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2015.08.001>

Coloma, C., Caroca, V., Kurte, A., Melipil, B., Ortiz, G., i Quezada, C. (2018). Decodificación y comprensión lectora en escolares con Trastorno Específico del Lenguaje. *Revista Chilena de Fonoaudiología*, 17, pp. 1-14. Recuperat de

<https://adnz.uchile.cl/index.php/RCDF/article/view/51614/54050>

Coloma, C., Silva, M., Palma, S. i Holtheuer, C. (2015). Reading Comprehension in Children With Specific Language Impairment: An Exploratory Study of Linguistic and Decoding Skills.

Psykhé, 24 (2), pp. 1 – 8. <https://dx.doi.org/10.7764/psykhe.24.2.763>

Coloma, C., Sotomayor, C., De Barbieri, Z. i Silva, M. (2015). Comprensión lectora, habilidades lingüísticas y decodificación en escolares con TEL. *Revista de Investigación en Logopedia*, 1, pp. 1-17. Recuperat de <http://revistalogopedia.uclm.es>

Cuetos, F., Rodríguez, B., Ruano, E. i Arribas, D. (2014). *Prolec-r. Batería de evaluación de los Procesos lectores, revisada* (5.a edición). Madrid: TEA Ediciones.

De Barbieri, Z. i Reyes, M. (2018). Habilidades lingüísticas i decodificación en niños con Trastorno Específico del Lenguaje con o sin dificultades de comprensión lectora. *Revista Chilena de Fonoaudiología*, 17, pp. 1-11. Recuperat de

<https://revistas.uchile.cl/index.php/RCDF/article/view/51641>

- Defior, S., Fonseca, L., Gottheil, B., Aldrey, A., Pujals, M., Rosa, G. i Serrano, F. (2006). *LEE - Test de lectura y escritura en español*. Buenos Aires: Paidós. Recuperat de <http://www.leetestdelecturayescritura.com/>
- Dockrell, J., Lindsay, G. i Palikara, O. (2011). Patterns of Change in the Reading Decoding and Comprehension Performance of Adolescents with Specific Language Impairment (SLI). *Learning Disabilities. A Contemporary Journal*, 9 (2), pp. 89-105. Recuperat de <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=70425501&site=ehost-live&scope=site>
- Fletcher, J., Kelso, K. i Lee, P. (2006). Reading comprehension in children with specific language impairment: an examination of two subgroups. *International Journal of Language and Communications Disorders*, 42, pp. 39-57. Recuperat de https://www.researchgate.net/publication/6442393_Reading_comprehension_in_children_with_specific_language_impairment_An_examination_of_two_subgroups
- Fresneda, M. i Mendoza, E. (2005). Trastorno específico del lenguaje: concepto, clasificaciones y criterios de identificación. *Revista Neurol*, 41, pp. 51-56. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4686871>
- Gumuzio, E. (1996). *Estimulación del lenguaje oral en Educación Infantil*. [Ensayo Universitario, Departamento de Educación e Investigación Universitaria del País Vasco]. https://www.berrigasteiz.com/site_argitalpenak/docs/110_nee/1101993001c_Doc_EJ_estimulacion_leng_oral_inf_c.pdf
- Jiménez, V. (2004). *Metacognición y comprensión de la lectura: evaluación de los componentes estratégicos (procesos variables) mediante la elaboración de una escala de conciencia lectora (ESCOLA)*. [Tesis Doctoral, Universidad Complutense de Madrid]. ISBN: 84-669-2656-9. <https://eprints.ucm.es/id/eprint/5337/>

- Justice, L. (2010). La lectoescriptura y su impacto en el desarrollo del niño: Comentarios sobre Tomblin y Sénéchal. *Enciclopedia sobre el Desarrollo de la Primera Infancia*. Recuperat de <http://www.encyclopedia-infantes.com/documents/JusticeESPxp.pdf>
- Lafont, D. (2018). Rendimiento lector en estudiantes con trastorno específico del lenguaje. *Revista Chilena de Fonoaudiología*, 17, pp. 1-17. Recuperat de <https://boletincorteidh.uchile.cl/index.php/RCDF/article/view/51612/54084>
- Marchant, T., Lucchini, G. i Cuadrado, B. (2007). ¿Por qué Leer Bien es Importante?: Asociación del Dominio Lector con Otros Aprendizajes. *Psyche (Santiago)*, 16(2), 3-16. <https://dx.doi.org/10.4067/S0718-22282007000200001>
- Puente, A. (1991). *Comprensión de la lectura y acción docente*. Madrid: Pirámide.
- Sawyer, D. i Butler, K. (1991). Early Language Intervention: A Deterrent to Reading Disability. *Annals of Dyslexia*, 41, pp. 55-79. Recuperat de <https://www.jstor.org/stable/23768514>
- Soriano, M., Contreras, M. I Corrales, C. (2019). Dificultades de lectura en niños con Trastorno Específico del Lenguaje. *Revista de Investigación en Logopedia*, 9 (1), pp. 1-15. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6940217>
- Villamizar, G. (2003). El lenguaje en la comprensión de la lectura. *Acción Pedagógica*, 12 (2), pp. 86-94. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2972120>
- Woodcock, R., Muñoz, A., Ruff, M., i Alvarado, C. (2005). *Language survey-revised. Test Book-Spanish*. Rolling Meadows: Riverside Publishing Company.